

KAPOSI JÓZSEF AZ OKTATÁSKUTATÓ ÉS FEJLESZTŐ INTÉZET FŐIGAZGATÓJA INTÉZETÉRŐL*

A Magyar Művelődési Intézet átalakítási programja nagy hangsúlyt fektet az Intézet kapcsolatrendszerének kiépítésére, amely jól reprezentálja a Magyar Közművelődés Szakpolitikai Konceptiójában megjelenő stratégiai szövetségesek körét. A történelmi hagyományok és a jelenkori fejlesztések egyaránt indokolják, hogy a közművelődés közösségei, intézményei és szervezetei mind szorosabban kapcsolódjanak a köznevelés intézményeihez, fejlesztésihez, mindenek előtt az iskoláskorú gyermekeken keresztül. A hagyományos együttműködések gazdagították az EU-s finanszírozású TÁMOP 3.2.3. „Építő közösségek” néven közismert, mintegy 10 milliárd forintos támogatást felhasználó pályázati programok. Ezek az alapvetések is indokolják, hogy a stratégiai szövetségesek köréből először Dr. Kaposi Józsefet, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet főigazgatóját mutassuk be olvasóinknak.

Németh János: A Szín – Közöségi Művelődés szakmai lap olvasói számára kérem, foglalja össze az Ön által vezetett Intézet helyét és szerepét a magyar köznevelés rendszerében.

Kaposi József: Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet az oktatási ágazat stratégiai kutató-fejlesztő és szolgáltató intézménye. Ezen a néven 2007. január 1-jén kezdte meg működését, jogelődjei között található az Országos Pedagógiai Intézet, az 1990-ben alapított Országos Közoktatási Intézet, valamint az Oktatáskutató Intézet és a Professzorok Házának keretei között működő kutató-fejlesztő részlegek. 2007 őszétől az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet része lett az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum is.

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet alapfeladatát a magyar közoktatás, esetenként a felsőoktatás fejlesztése érdekében végzett kutatási, innovációs és szolgáltatási tevékenység jelenti. Továbbá nagy figyelmet fordítunk a nemzetközi oktatási folyamatok elemzésére, az oktatásirányítás szakmai döntéseit

Kaposi József

előkészítő szakértői tevékenységekre, adatszolgáltatásokra, valamint a szakmai eredmények széles körű megismertetésére. Aktívan részt vállalunk az EMMI Közoktatásért Felelős Államtitkárságának programjaiban, mint például a Nemzeti Alaptanterv kidolgozásában, jogszabály előkészítő tevékenységében.

Feladataink minőségi ellátása érdekében együttműködünk a közoktatás és felsőoktatás területén dolgozó egyéb országos vagy területi szintű kutató, fejlesztő és szolgáltató intézményekkel, a közoktatás országos irányításában résztvevő vagy azt segítő egyéb szervezetekkel. Aktív együttműködésre törekszünk a tankönyv-, taneszköz- és programfejlesztést folytató vagy azt támogató egyéb szervezetekkel (például tankönyvkiadókkal, iskolai fejlesztő műhelyekkel, innovációs alapokkal). Aktívan hozzájárulunk a nemzetközi kutatási és fejlesztési eredmények hazai adaptálásához és elterjesztéséhez, a magyar közoktatás nemzetközi kapcsolatainak erősítéséhez.

E kör kibővítése szempontjából tartom fontosnak a Magyar Művelődési Intézettel életbe lépő megállapodás keretében szabályozott együttműködésünket is. *Jól ismert, hogy közművelődés és köznevelés együttműködése nagy hagyományokkal bír, imponálóan sokoldalú tevékenységrendszerben valósul meg.* Ezeket a tevékenységeket sikerült jelentősen bővíteni az elmúlt fél évtized gazdag pályázati támogatásainak eredményeként. Az imponáló számok és tények egyszerű felsorolásánál ezúttal fontosabbnak tartom annak hangsúlyozását, hogy a közoktatási és közművelődési intézmények nyitottsága egymás munkájára, együttműködésük, mára természetessé vált településeink jó részében.

Ennek eredményeként a közoktatáshoz szorosan kapcsolódó és a közművelődésre jellemző nonformális és informális tanulási alkalmak, közösségi együttlétek, fejlesztő programok – az egész életen át tartó tanulás részeként – természetesen egé-

* A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus főigazgatója, Závogyán Magdolna és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet főigazgatója, Dr. Kaposi József együttműködési szerződést írtak alá 2012. november 21-én, az MMIKL Változások a közművelődésben című konferenciáját követően.

szítik ki az iskolában megszerezhető alapokat, hozzájárulva a köznevelésben megfogalmazott célok megvalósulásához. Ugyanakkor az iskolás gyerekek gyakori és aktív jelenléte a művelődési házakban ezeknek az intézményeknek is a *legjobb befektetést* jelentik a jövőbe.

N. J.: A Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) által működtetett két Intézet munkájában milyen kapcsolódási lehetőségeket lát?

K. J.: Mint említettem, a két intézet szabályozott keretek között valósítja meg a konkrét együttműködéseket, bővítve ezzel is a két szakterület számára biztosított szolgáltatási kínálatot. Tekintettel a köznevelés és közművelődés kivételes társadalomérzékenységére, arra nagyon figyelünk majd, hogy az együttműködés mindig a szakmai valóság kihívásaira koncentráljon. Néhány konkrét példát emelek ki a kapcsolatok sokféle lehetőségéből.

Mindenek előtt a közös fejlesztések kidolgozására látok igényt. Munkabizottság létrehozását tervezzük a 2014-2020 közötti időszak Európai Unió támogatásainak összehangolására. Meggyőződésem, hogy a közművelődés keretei között megvalósuló és a közoktatáshoz kötődő kompetencia-fejlesztés, tehetség-gondozás, közösségi élményszerzés továbbra is támogatandó lesz a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) folytatásaként.

Szakértői szintű együttműködések számos területen kínálják a lehetőségeket. Országos szerepkörű művészeti programok zsűrijében a legjobb szakemberek jelenléte éppen úgy fontos, mint a tanév rendjéről szóló jogszabályban a közművelődést érintő jelentős eseményeknek a szerepeltetése.

A mindennapi élet speciális problémáinak a kezelésére is figyelünk, legyen ez akár a funkciótlanná váló iskolaépületek, parókiák jövője, az életképes helyi közösségek anyagi és szakmai támogatása.

Csak ezeknek a „kis lépéseknek” a végigjárásával tudunk hozzájárulni – a kultúra közösség-érték-, és szemléletformáló erején és hatásán keresztül, önkéntes részvételen alapuló tevékenységek révén – egy testben és lélekben egészséges, értékek között választani tudó, saját és mások értékeit megbecsülő és tiszteletben tartó,

saját alkotóerejét kiaknázni képes fiatal nemzedék megszületéséhez.

Csak így bízhatunk abban, hogy a globalizált világ számos hatásából helyes és tudatos értékválasztással igényes és alkotó fantáziával megáldott nemzedékek kerülhetnek ki az iskolapadok közül. Meghatározó ebben az értékválasztásban, hogy a magyar köznevelés évszázados hagyományából mai életünket is gazdagíthatja számos alkotói életmű, amennyiben azokhoz kreatívan viszonyulunk. Tartós alapot és kiterjedt bázist jelent törekvéseink számára többek között gróf Klebelsberg Kunó művelődéspolitikai munkássága, Németh László, Karácsony Sándor nevelésméleti és reformpedagógiai öröksége, és nem utolsósorban Kodály Zoltán egyetemes érvényű pedagógiai programja.

N. J.: Véleménye szerint mi a közösségi művelődés tanár szak szerepe a megújuló pedagógusképzésben?

K. J.: A képzés célja okleveles általános és középiskolai közösségi művelődés szakos tanároknak a felkészítése. Akik képesek a köznevelésben, a közművelődésben, a helyi társadalom-fejlesztésben és a felnőttképzésben az oktatási, nevelési, pedagógiai, kultúrákövetítői, közösségfejlesztői, kutatási, tervezési és fejlesztési feladatokra, továbbá a tanulmányok doktori képzésben történő folytatására.

A szakterületi ismeretek köre a kultúraelmélet, kultúrákövetítés és a közösségfejlesztés iskolai nevelés és közösségi művelődés szempontjából adekvát tartalmaira épül, figyelemmel a Nemzeti alaptanterv követelményeire.

A közösségi művelődés szakos tanár fontos feladata a személyiségfejlesztés folyamatában a társadalmi viszonyok tudatos elsajátítása. A kultúraelmélet és kulturális antropológia fogalomrendszerével a különféle kulturális entitások meghatározása, azok felismerése. A személyes, lokális, térségi, nemzeti és európai kulturális identitás megismerése és elsajátítása, a helyi cselekvés és globális szemléletmód szerves együttműködésének megismerésével, a globalizációból következő multikulturalizmus és nemzeti kultúra helyes

arányainak kialakítása. Kultúra és közösség, közösség és társadalom, közösség és csoport, közösség és lokalitás, közösség és civil társadalom elméleteinek megismerése, és a velük kapcsolatos közösségfejlesztési attitűd kialakítása.

A közösségfejlesztés szellemi tradíciói rávilágítanak arra, hogy milyen elméletek jegyében szerveződik a fejlesztői tevékenység: felülről jövő társadalmi útmutatásként vagy alulról jövő, közvetlen cselekvésként. A legfontosabb filozófiai, szociológiai és társadalmi/közösségi tanulással és cselekvéssel foglalkozó gondolkodók elméleteinek megismerése szolgálja a szaktudományi kompetenciák jelentős részét.

A közösségfejlesztés szakmódszertani kompetenciái a kapcsolat-szervezésre, a helyi cselekvés ösztönzésére, a partneri együttműködés kiépítésére, s a helyi értékek mozgósításának szakmai támogatására vonatkozó tudásokból és hozzáállásokból alakulnak ki.

Mindezek együttese adja a közösségfejlesztési szaktárgyi tudást, melyhez áttekintő képesség, kreativitás és ötletgazdagság, információgyűjtés, módszeres munkavégzés, gyakorlatias feladatértelmezés és nyitott hozzáállás járul módszerkompetenciaként.

N. J.: *Az elmondottak alapján úgy érzem, jóval szorosabb szálak fűzik a magyar közművelődéshez, semmint azt a hivatali teendők feltételezik.*

K. J.: Ez valóban így van, hiszen már középiskolásként 1971-ben kapcsolódtam be az amatőr színjátszásba, vagy ahogy akkor nevezték: „mozgalomba”. Kezdetben iskolai diákszínjátzó voltam, majd a 70-es évek közepén az akkori egyik legnevesebb fővárosi amatőr csoport, a Metró-színpad tagja lettem, ahol színjátszóként számos előadásban vettem részt. Közben az EVIG Művelődési Központjában népművelőként is dolgoztam. Ezt követően egy sajátos nevű színjátszó csoportot alapítottam, a „Theátrum Chemotox”-ot, amely az akkori egrői Ho Shi Min Tanárképző Főiskola Budapesti Tagozatán működött. Itt már alapvetően rendezőként dolgoztam, hiszen a korábbi években amatőr színjátszó csoport-vezetői működési engedélyt szereztem a Népművelési Intézet szervezésében.

A főiskola elvégzése után 1980-ban kezdtem el tanári pályámat a Pesti Barnabás Élelmiszeripari Szakközépiskolában és Szakmunkásképző Intézetben, mint kulturális nevelőtanár. Ez egy sajátos iskolai „népművelői” státusz volt, hiszen nem kellett kötelezően tanórákat tartanom, hanem a szakmunkástanulók tanórán kívüli tevékenységét kellett szerveznem, irányítanom. Minden iskolai rendezvényt nekem kellett összefogni, az ünnepi megemlékezésektől a különböző versenyeken át a szalagavatóig. A kulturális nevelőtanári munkám következményeként lettem 1989-ben – az egyik első között bejegyzett civil szervezet – a Szakmunkástanulók Kulturális Egyesületének (SZAKE) alapító elnöke, amely funkciót 2010 végéig töltöttem be. Az egyesület az elmúlt több mint húsz esztendőben nagyon szerteágazó tevékenységet végzett, hiszen számos országos műveltségi vetélkedőt (Magyarország az én hazám; Örökségünk, '48), továbbá megszámlálhatatlan művészeti bemutatót, szaktábort szervezett. Különösképpen a diákszínjátás terén voltunk aktívak, melyet az is mutat, hogy idén nyáron tartottuk a 17. színjátás tábort Gyomaendrődön.

A Pesti Barnabás Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet sajátos közegében hoztam létre az ottani diákokból a „Jibraki” Színjátszó Társulatot, amelynek előadásai (A fátyol titkai, A tavasz ébredése, Száll a kakukk, Az elveszett cirkáló) a következő két évtizedben számos szakmai elismerést érdemeltek ki. Rendszeres résztvevői voltunk a Csurgói Csokonai Diáknapoknak, a Budapesti Művészeti Hetek rendezvényeinek, és a kazincbarcikai Ifjú Horváth István Nemzetközi Színjátás Fesztiválra is eljutottunk. Később ebben az iskolában drámatagozatot is alapítottam, ahol számos ismert diákszínjátás rendező is kezdte pályáját (Perényi Balázs, Szabados Mihály, Gyombolai Gábor). Ennek nyomán 1998-ban Keresztúri Józseffel és Uray Péterrel együtt alapítottuk meg a Keleti István Alapfokú Művészeti Iskola és Művészeti Szakközépiskolát (népszerűbb nevén a KIMI-t) színjátás tanszakkal, amely OKJ-s színészképzést folytat, és amelynek munkájába az évek során a szentesi Horváth Mihály Gimnáziumtól a debreceni Ady Endre

Gimnáziumon át a budapesti Vörösmarty Gimnáziumig szinte minden meghatározó drámatagozatos iskola bekapcsolódott.

A nyolcvanas évek végén az Amatőr Színjátásók Országos Tanácsa elnökségének tagja, majd a rendszerváltozás hajnalán a Magyar Drámapedagógiai Társaság egyik alapítója lettem – mint a diákszínjátás képviselője. 2000 után Novák János felkérésére és a tagság bizalmából a Gyermekek és Ifjúsági Színházak Szövetsége (Assitej) elnökségi tagjának is megválasztottak. Többek között ennek is köszönhető, hogy többször voltam a kaposvári nemzetközi gyermek és ifjúsági színházi biennále zsűritagja, 2008-ban pedig válogatója.

A nyolcvanas évek folyamán egyrészt az általam rendezett diákszínjátás előadások nyomán, valamint irodalmi és történelmi ismeretterjesztő TIT előadóként jutottam el a munkásszállásokra, és ismerkedtem meg – ahogy akkor nevezték – a munkásművelődéssel, amelynek tapasztalatai és tanulságai mai napig bennem vannak. A szakmunkástanulók körében végzett – közel három évtizedes közösségépítő és kultúráközvetítő – tevékenység életem meghatározó élményei közé sorolható. Itt elsősorban a *Jibraki Színjátszó Társulat*ra gondolok és minden egyéb (SZAKE, KIMI), ami belőle nőtt ki, és rá is támaszkodott. Nem is tudom, van e még szakmai

pályámnak ilyen erős emocionális hozadéka, amely ennyire sokrétű és tartós volna. Ez nem egyszerűen szakmailag jó előadások létrehozását jelentette vagy izgalmas művészi kihívások sorozatát (bár azt is), hanem olyan közösség létrejöttét, amely az értelmes alkotómunka révén mindenkinek többletet adott. Aktív részese lehettem jó néhány – igazán hátrányos helyzetű – szakmunkás diák közösségi integrációjának és sikeres életpályára állításának. Leszakadó gyerekekből többen lettek a Szakma Kiváló Tanulói vagy később Kazinczy-díjas diákok, illetve sikeres felnőttek. Hihetetlenül erős érzelmi töltetet jelent ez mind a mai napig is. Valami olyan többletet, elraktározott energiát adott ez a közösség, amire csak a közművelődés mindennapjai képesek, a fáradságos munkától kezdve az együttműködések hálóján vagy inkább sűrű szövetén keresztül az élmények adásának és művészi átélésének izzásáig. Vagyis megtapasztalhattam, milyen lelki többletet ad minden résztvevőnek a közösségépítő alkotómunka, amelyet az is igazol, hogy nem egy közülük ma már szülőként eljön zsúrizni, támogatóként segíti műveltségi vetélkedők megszervezését, a diákszínjátás tábort, vagyis az értékek megszületését és továbbélését. Ha van valami, akkor ezért érdemes mindent megtenni – legyen az ember bárhol, tegyen bármit, a közösségek alkotó energiáit éltetni, működtetni kell.

Kaposi József: 1955-ben születtem Budapesten, középiskolai és felsőfokú tanulmányaimat Budapesten végeztem. 1980-tól közel húsz éven keresztül dolgoztam a Pesti Barnabás Élelmiszeripari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézetben. Az 1996-ban kerültem az Országos Köznevelési Intézet (OKI) Érettségi és Vizsgafejlesztő Központjához, ahol az új érettségi fejlesztése részeként a történelem tantárgyi bizottságot vezettem.

2000 óta tanítok a felsőoktatásban (ELTE Segédtudományi Tanszék), 2003-tól a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Pedagógia Tanszékén, ahol történelem tantárgypedagógiai előadásokat, szemináriumokat tartok. Az ezredfordulót követően kezdtem el foglalkozni tankönyv készítésével, azóta számos a középiskolai történelemoktatáshoz kapcsolódó taneszköz kifejlesztésében vettem részt. Pedagógiai témájú írásaim az Új Pedagógiai Szemlében illetve az OKI (OFI) tanulmányköteteiben jelentek meg, 2010 nyaratól tudományos és szakmai főigazgató helyettese lettem az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetnek, majd 2011 májusától kinevezett főigazgatóként dolgozom.